

POROČILO O POSVETU ETNOLOŠKA DEDIŠČINA ZA 21. STOLETJE

Velenje, 3. in 4.12.1992

DAMJANA PEDIČEK

Dvodnevno posvetovanje, ki ga je Slovensko etnološko društvo skupaj z muzejem Velenje načrtovalo že za prejšnje leto, se je odvijalo 3. in 4.12.1992 v Topolšici pri Velenju. Vsebina posvetovanja je bila razdeljena v dva tematska sklopa: etnološka dediščina za 21. stoletje in etnologija v šoli. V okviru prvega sta predstavila svoja referata Zvezda Koželj in Vito Hazler o problemih varovanja nepremične kulturne dediščine in njenega vključevanja v prihodnost ter Jože Hudales in Tita Ovsenar o premični etnološki dediščini, etnološkem muzejskem predmetu in vlogi ter vključevanju etnologije v turistično ponudbo. Bistvena ugotovitev vseh prispevkov in razgovora, ki je sledil, je bila, da se mora etnološka dediščina bolj vključevati v sodobno življenje in da je še vedno premalo prisotna v zavesti ljudi.

Stavbno dediščino in situ lahko s pravilno izbranimi pristopi konservatorstva in muzejske stroke ohranimo v njeni materialni, socialni in duhovni pričevalnosti in jo tudi z natančno izdelanimi 'marketinškimi' projekti vključujemo v turistično ponudbo posameznih krajev. Najbolj dosledno realizirani primer takšne prezentacije, ohranjanja stavbne dediščine in situ vsekakor predstavlja obnovljena Kavčnikova domačija v Zavodnjah, katere 'otvoritvi' je prisostvoval tudi zbor slovenskih etnologov, zbran po posvetu.

Vprašanje skansenov sicer ni bila predvidena tema posvetovanja, vendar smo se prav ob problemih varovanja nepremične etnološke dediščine dotaknili tudi tega, že nekaj desetletij trajajočega projekta, ki pa v zadnjem času v nekaterih področjih dobiva prva konkretne oblike. Ponovno se je potrdila teza, da skanseni ne morejo biti samo edini možen način varovanja stavbne dediščine, ampak samo sredstvo za njeno popularizacijo in hkrati 'lupina' v katero je moč prenašati tradicionalne vrednote, znanja in vrsto izročil, pomembnih za prihodnost. Etnološki spomenik nastane namreč šele takrat, ko se v njem začne odvijati življenje, oz., ko ga napolnimo z vsebino. Ta vsebina pa je lahko v muzejski, stanovanjski ali turistični funkciji.

Vito Hazler je v svojem predavanju ponovno opozoril na to, kar ugotavljamo tudi v drugih arhitekturnih krajinah, namreč, da arhitekturna stroka pri projektiranju novogradenj v ruralnem okolju premalo upošteva, ne pozna ali ne uporablja tistih tradicionalnih stavbnih elementov, ki imajo svoj izvor v praktičnem vsakdanjem načinu življenja in gospodarjenja nekega območja.

O etnološki premični dediščini sta razmišljala Jože Hudales in Tita Ovsenar in njune zaključke lahko strnemo v naslednje:

Na otvoritvi Kavčnikove domačije v novembru 1992

- premična etnološka dediščina je najbolj pod udarom nestrokovnega zbiranja in varovanja, njeni problemi so povezani s problemi muzejev in muzejske stroke.
- Problem muzejskega marketinga in z njim povezano iskanje drugačne komunikacije z obiskovalci je danes prevladujoča usmeritev muzealcev.
- muzejski predmet, ki je pomemben kot vir ali kot ideja ujeta v materialni obliki, je zaradi iztrganosti iz svoje življenjske funkcije in okolja le nekaj reprezentativnega, izbranega ali simboličnega in je kot takšen lahko tudi kopija in ne original.
- Danes mora v muzejih prevladovati 'dinamično varovanje'. Muzejski predmet se naj v muzeju uporablja, saj varujemo le njegove informacijske vrednosti, medtem ko je predmetova materialna oblika manj važna. Takšno usmeritev, ki je zelo pomembna za muzejsko vizualno komunikacijo, mora vsaj v nekaterih oblikah postati danes v muzejih prevladujoča, obenem pa je s takšnim konceptom potrebno zastaviti temelje za varovanje v 21. stoletju.
- Tradicionalnost postaja danes ekonomska kategorija in tržno blago. Etnologi o trženju z narodnim blagom nimamo veliko izkušenj in znanja, zato moramo izdelati temeljni koncept o turistični ponudbi in vzpostaviti stike s turističnimi delavci.
- Danes se v etnološkem muzealstvu še vedno kaže veliko pomanjkanje bazičnih raziskav. Redke so namreč raziskave, ki temeljijo na temeljiti raziskavi.

-Kaj je tisto, kar je treba zbirati danes za prihodnost? Predmet preučevanja in zbiranja je tudi današnja potrošniška družba - torej sedanji trenutek etnološke dediščine. Predvsem pa so to tiste kulturne vrednote, ki so se kot takšne izkazale do sedaj in jih je potrebno vgraditi v prihodnje življenje. Ali smo etnologi usposobljeni za odkrivanje teh tradicionalnih vrednot in za njihovo prenašanje naprej v 21. stoletje?

Popoldanski del posvetovanja je bil posvečen projektu Etnologija v šoli. Ker so bili odsotni pedagoški delavci s fakultete - nekateri imajo že izdelane programe o vključitvi etnologije v šolske programe, je svoje teze predstavil le Rajko Muršič. Po njegovem mnenju je vključitev etnologije v osnovne šole kot posebnega predmeta le iluzija. Nasprotno pa vidi večje možnosti v 'podtaknitvi' etnološke vsebine v že obstoječe šolske predmete. Meni, da bi bilo dobro vzpodbujati tudi doslej dokaj uspešne metode izven- in obšolskega dela z otroci. Na nivoju srednješolskih programov bi bilo etnologijo nujno potrebno vključiti v srednje trgovske, gostinske in turistične šole, medtem ko bi bila po Muršičevem mnenju v gimnazijskih programih ustrežnejša od nacionalne etnologije širša antropološka usmeritev v smislu splošnega poznavanja kultur in priznavanja njihovih različnosti, kar bi pri mladih krepilo in ustvarjalo kulturno ozaveščenost. V razpravi so se izoblikovali trije možni koncepti vključevanja etnološke vede v izobraževanje: formalni (etnologija kot posebni predmet, imenovan tudi domoznanstvo), neformalni (v obliki izvenšolskih dejavnosti in krožkov, raziskovalnih taborov in nalog ter izbirnih predmetov) in alternativni (v univerzi za tretje življenjsko obdobje idr.). Temo smo zaključili s sestavo posebne komisije, ki bo izoblikovala koncept oz. strategijo in ga predložila Ministrstvu za šolstvo.

ETNOLOŠKA PREMIČNA DEDIŠČINA ZA XXI. STOLETJE

JOŽE HUDALES

Specializiranih etnoloških muzejev, z izjemo SEM, v Sloveniji ni, zato pa praktično nimamo muzeja splošnega tipa brez etnološke dediščine. Prav tako imamo celo vrsto manjših zbirk (tudi privatnih), ki po svoji pretežni orientaciji ohranjajo tudi etnološko dediščino. Tako lahko rečemo, da je morda prav etnološka premična dediščina za najširši krog ljudi najbolj zanimiva in zato tudi najbolj pod udarom nestrokovnega zbiranja in varovanja.

Etnološka premična dediščina v slovenskih muzejih seveda deli usodo in probleme ostale dediščine in institucij, v katerih se ukvarjajo z njo - muzejev. Glavni problemi etnološke dediščine so zato povezani s splošnimi problemi muzejev in muzejske